

1. Mannen en abortus: de feiten

Arthur Alderliesten

Abortus is altijd heftig. Er wordt een mensenleven beëindigd. Bij de vrouw wordt hiermee ook haar zwangerschap beëindigd. Dit heeft een grote impact op de vrouw, al kunnen de heftigheid en de duur ervan erg verschillen. Maar het kan ook impact hebben op de betrokken man. Hij is er hoe dan ook bij betrokken. Als er bijvoorbeeld niet gerouwd wordt, dan heeft het consequenties, ook voor de relatie.¹ In onderzoeken naar de besluitvorming over abortus en het effect ervan gaat veel aandacht uit naar de vrouw. Maar waar is de aandacht voor de man? In het maatschappelijk debat gaat het veelal over de autonomie van de vrouw. Maar waar is de aandacht voor de man? Ook in de hulpverlening gaat veel aandacht uit naar de vrouw – wat logisch is, want zij is (onbedoeld) zwanger – maar welke hulp behoeft de man? Het is toch ook zijn kind over wie een besluit genomen wordt? Wat weten we over zijn rol in de besluitvorming, zijn behoeften in hulpverlening, et cetera?

Doordat zo weinig over de man wordt gesproken in zijn betrokkenheid rond een onbedoelde zwangerschap en abortus is er weinig inzicht in zijn omgang ermee en zijn behoeften. Dit inzicht is echter noodzakelijk voor adequate hulpverlening. Er is onderzoek nodig waarin de gegevens die bekend zijn over de man en zijn rol rond onbedoelde zwangerschap en abortus worden verzameld en inzichtelijk gemaakt.

¹ Elmer Hendrix, *Zinnen die de ziel raken. Systemische zinnen voor begeleiders van opstellingen*, Nijmegen 2019, 119.

De vraag die in dit hoofdstuk wordt beantwoord, luidt dan ook: *Wat weten we over het perspectief van de man rondom onbedoelde zwangerschap en abortus?*²

Deze hoofdvraag wordt opgedeeld in de volgende deelvragen:

1. Zijn er verschillen tussen mannen en vrouwen in hun visie op onbedoelde zwangerschap en abortus en zo ja, welke? (par. 1)
2. Hoe beleeft/ervaart/ondergaat de man de processen rond onbedoelde zwangerschap en abortus?
 - het besluitvormingsproces (par. 2)
 - de abortusingreep (par. 3)
 - de psychosociale gevolgen na een abortus (par. 4)
3. Welke behoefte aan informatie en ondersteuning/hulpverlening hebben mannen, voortkomend uit de antwoorden op de genoemde deelvragen? (par. 5)

1.1 Visie van mannen en vrouwen op abortus

Hoe kijken mannen naar abortus? Ieder mens kan een algemene visie hebben op abortus en onbedoelde zwangerschap. Maar als diegene in de praktijk van het leven geconfronteerd wordt met een onbedoelde zwangerschap en hij of zij daarin een keuze moet maken, is dat een heel andere situatie. Toch kunnen enkele aspecten uit de algemene visie van mannen en vrouwen op abortus een licht werpen op de verschillen tussen man en vrouw rond deze thema's.

Los van het genderverschil is het opvallend dat uit breder onderzoek blijkt dat in Nederland in de periode van 2008 tot 2017 de acceptatie van abortus het sterkst is gestegen ten opzichte van de acceptatie van andere ethische thema's als homoseksualiteit, echtscheiding en euthanasie en zelfdoding.³ In sommige seksueel-ethische aspecten van het leven zijn vrouwen permissiever dan mannen.⁴ Met permissief

2 Er is een literatuuronderzoek uitgevoerd in verschillende databases: Google Scholar, ResearchGate en PubMed. Trefwoorden: 'mannen', 'onbedoelde zwangerschap' en 'abortus'. De zoekactie was beperkt tot studies geschreven in het Engels en het Nederlands.

3 Quita Muis e.a., 'Seksueel-ethische permissiviteit: trends in Nederland 1981-2017', *Mens & Maatschappij* 94/4 (nov. 2019) 440, <https://doi.org/10.5117/MEM2019.4.004.MUIS>.

4 Loek Halman en Erik van Ingen, 'Secularization and Changing Moral Views: European Trends in Church Attendance and Views on Homosexuality, Divorce, Abortion, and Euthanasia', *European Sociological Review* 31/5 (Oktober 2015) 616-627, <https://doi.org/10.1093/esr/jcv064>.

wordt bedoeld: een houding van toegeeflijkheid, waarbij men zeer veel toelaat zonder voorwaarden te stellen. Ook uit een veelgeciteerd internationaal onderzoek van Loll & Hall doemt het beeld op dat vrouwen een positievere houding hebben ten aanzien van abortus.⁵ Uit andere onderzoeken blijkt echter weer dat juist in Nederland de verschillen tussen mannen en vrouwen verwaarloosbaar te zijn.⁶ Het minder openstaan voor abortus door mannen blijkt uit meerdere onderzoeken niet zozeer samen te hangen met hun man-zijn, maar vooral met hun hogere mate aan kerkbezoek.⁷ Daarnaast valt op dat verschillen niet zozeer door sekse worden veroorzaakt, maar door leeftijd: jongere generaties lijken minder permissief en daarmee kritischer op abortus te zijn dan voorgaande generaties.⁸

In 2016 voerde TNS NIPO in opdracht van de SGP onderzoek uit naar de houding van Nederlanders jegens abortus.⁹ De steekproefgrootte bestaat uit 979 personen, van wie de helft man. Op een aantal punten komen verschillen tussen mannen en vrouwen naar voren die de onderzoekers expliciet vermelden. Van de groep die sterk voor versoepeling van de abortusregeling is (situatie 2016) blijken meer mannen (13 procent) voor verdere versoepeling van de abortusregeling te zijn dan vrouwen (9 procent). Op de vraag in welke situaties abortus mogelijk is in Nederland weet in het algemeen slechts 20 procent van de respondenten dat dit alleen in noodsituaties mogelijk is. Vrouwen denken significant vaker dan mannen dat een abortus voor iedere zwangere vrouw altijd mogelijk is. Onder de mannen denkt 26 procent van de ondervraagden dit; onder vrouwen is dat 33 procent. Als er wordt gekeken naar sekse, verschillen mannen en vrouwen niet van elkaar als het gaat om het

5 Dana Loll en Kelli Stidham Hall, 'Differences in abortion attitudes by policy context and between men and women in the World Values Survey', *Women's Health* (2019); 59(5) 465–480, <https://doi.org/10.1080/03630242.2018.1508539>.

6 I.L. Lottes en T. Alkula, 'An Investigation of Sexuality-Related Attitudinal Patterns and Characteristics Related to Those Patterns for 32 European Countries', *Sex Res Soc Policy* 8 (2011) 87.

7 Muis, 'Seksueel-ethische permissiviteit' 446 en Steven E. Barkan, 'Gender and Abortion Attitudes. Religiosity as a Suppressor Variable', *Public Opinion Quarterly* 78/4 (2014) 940–950, <https://doi.org/10.1093/poq/nfu047>.

8 Muis, 'Seksueel-ethische permissiviteit', 451.

9 Sjoef Raaijmakers, Isabella van der Vlies en Tim de Beer, *Houding van Nederlanders jegens abortus*, Amsterdam 2016.

inschatten van de psychologische gevolgen voor de vrouw. Vrouwen denken wel vaker dan mannen dat een abortus matig tot weinig fysieke gevolgen heeft voor de vrouw, 39 procent van de mannen versus 49 procent van de vrouwen denkt dat.

Kortom, hoewel er internationale verschillen zijn tussen de beide geslachten, zijn er in Nederland nauwelijks verschillen in de manier waarop mannen of vrouwen kijken naar abortus. Er is enig verschil in wat mannen of vrouwen feitelijk weten over abortus.

1.2 Het besluitvormingsproces

Veel koppels zijn van mening dat beide partners inspraak moeten hebben in de beslissing om een zwangerschap te behouden of af te breken.¹⁰ Maar hoe gebeurt dat? Wat willen mannen en vrouwen? In deze paragraaf verkennen we de antwoorden. De hier verzamelde gegevens tonen niet de gehele werkelijkheid. In de meeste onderzoeken gaat het om mannen die al betrokken zijn in het besluitvormingsproces. De mannen die hun vrouwen onder druk zetten of zelfs in de steek laten, zijn daarmee onzichtbaar. De hier verzamelde onderzoeksresultaten geven niettemin allerlei gegevens in handen om de rol van de man en het belang van diens betrokkenheid in dit proces inzichtelijk te maken. Rue en Tellefsen (1996) omschrijven zes scenario's voor de betrokkenheid van de man in het beslissingsproces.

10 P.K. Coleman en E.S. Nelson, 'Abortion attitudes as determinants of perceptions regarding male involvement in abortion decisions', *Journal of American College Health* 47(4) (1999) 164-171, doi:10.1080/07448489909595642.

1.	Hij weet niet dat ze zwanger is en ze aborteert zonder dat hij het weet;
2.	Hij weet van de zwangerschap maar verbergt zijn eigen gevoelens of overtuigingen voor de vrouw in een poging haar 'lief te hebben' en haar rechten over haar lichaam te bevestigen;
3.	Hij zet haar onder druk om een abortus te laten uitvoeren; ¹¹
4.	Hij steunt en moedigt haar beslissing aan om abortus te laten uitvoeren;
5.	Hij is tegen de abortus en zegt dat openlijk;
6.	Hij laat haar fysiek en emotioneel in de steek en weigert verantwoordelijkheid te nemen voor haar of voor haar keuzes.

Tabel 1 Zes scenario's voor de betrokkenheid van de man in het beslissingsproces.

Ander onderzoek wijst erop dat veel mannen de wens hebben zich verantwoordelijk te gedragen en dat zij ook gezien willen worden als iemand die zich verantwoordelijk gedraagt op het gebied van voortplanting en seksueel gedrag.¹² Dit schetst een ander beeld dan de gedachte dat mannen hun (morele) verantwoordelijkheid stelselmatig ontlopen rond onbedoelde zwangerschap en abortus. Het komt voor, maar het is slechts een van de scenario's die alle zes in de praktijk zijn waar te nemen. Als mannen zich wel verantwoordelijk willen gedragen, lijkt het meer de vraag te zijn *hoe* zij deze verantwoordelijkheid het beste inhoud en vorm kunnen geven.

De mate waarin de man betrokken wenst te zijn, is afhankelijk van de duur van de relatie. Uit recent onderzoek blijkt dat hoe langer de relatie heeft standgehouden, en dus hoe meer emotionele gehechtheid en commitment er zijn tussen beide partners, hoe meer de jonge mannen

11 Vgl. E.S. Nelson, P.K. Coleman en M.J. Swager, 'Attitudes toward the level of men's involvement in abortion decisions', *Journal of Humanistic Education and Development* 35(4) (1997) 217-224, doi: 10.1002/j.2164-4683.1997.tb00372.

12 J.A. Reich en C.D. Brindis, 'Conceiving Risk and Responsibility: A Qualitative Examination of Men's Experiences of Unintended Pregnancy and Abortion', *International Journal of Men's Health* 5/2 (2006) 142.

wensen om betrokken te zijn in het beslissingsproces.¹³ Wanneer mannen niet worden betrokken, voelen zij zich ondergewaardeerd, machteloos en boos. De ideale rol die ze voor zichzelf beschouwen in dit proces is de rol van iemand die verschillende opties voorstelt en hun vriendin ondersteunt. De uiteindelijke beslissing laten ze echter over aan de vrouw.

Joke Vandamme concludeert uit onderzoek naar het belang van een meer relationele kijk op de beslissing tot abortus dat het 'vooral de reikwijdte van de relationele geschiedenis (hebben zij een vaste relatie of niet) en de veiligheid van en nood aan de huidige relatie, in combinatie met het hebben van een relationeel toekomstperspectief (de diepgang van die vaste relatie) [zijn] die voor een groot deel bepalen wat de specifieke rol van de man in het beslissingsproces is'.¹⁴ De mate van betrokkenheid bij de abortusbeslissing hangt af van hoe belangrijk de man is voor de vrouw en welke toekomst ze met hem voor ogen heeft.¹⁵ Uit het onderzoek komt sowieso naar voren dat vrouwen zich niet in een relationeel vacuüm bevinden, maar in een middellange relatie met de vader. In ongeveer de helft van de situaties (44 procent) heeft de man die betrokken was bij de zwangerschap een even grote rol als de vrouw gehad in de abortusbeslissing.

Meerdere studies tonen aan dat de betrokken partner een prominente rol speelt in het beslissingsproces.¹⁶ Vrouwen wegen de kwaliteit van hun relatie en de mate van steun van de betrokken partner die ze ervaren mee bij de beslissing om hun zwangerschap al dan niet te beëindigen.¹⁷ In de studie die dit aantoont, worden de volgende drie redenen om te kiezen voor abortus het meest genoemd door vrouwen:

13 E. Sharp, J. Richter, J. en A. Rutherford, "'Um... I'm pregnant.'" Young men's attitudes towards their role in abortion decision-making', *Sexuality Research and Social Policy*, 12(2) (2015) 155-162, doi: 10.1007/s13178-014-0166-5.

14 Joke Vandamme, Anne Buysse en Guy T'Sjoen, 'Een relationele kijk op de beslissing tot abortus', *Systeemtherapie* 29/4 (december 2017) 289.

15 Vandamme, 'Een relationele kijk op de beslissing tot abortus', 290.

16 Jenneke van Ditzhuijzen e.a., *Dit is mijn verhaal. Onderzoek naar factoren die bijdragen aan de keuze om een onbedoelde zwangerschap te beëindigen of te behouden*, Amsterdam 2024, 64.

17 K.S. Chibber e.a., 'The role of intimate partners in women's reasons for seeking abortion', *Women's Health Issues* 24(1) (2013) 131-138, doi:10.1016/j.whi.2013.10.007.

1. Een zwakke relatie;
2. Het willen vermijden van alleenstaand moederschap;
3. Het hebben van een partner die de vrouw niet wil steunen bij het opvoeden van de baby of daartoe niet in staat is en partner-eigenschappen die niet passen bij de rol van een vader.

Het is een veelzeggend drietal dat het belang van een goede relatie nadrukkelijk aan de orde stelt. Het hebben van geen relatie, of geen goede relatie, vormt dikwijls aanleiding tot abortus. Omgekeerd betekent dit dat een goede relatie juist een factor kan zijn om de zwangerschap en daarmee het kind te behouden.¹⁸

In een boeiend onderzoek van Jennifer Reich beschrijven de betrokken mannen het beslissingsproces vanuit hun verlangen om vader te worden, om de identiteit van het vaderschap en de bijbehorende verantwoordelijkheden op zich te nemen.¹⁹ Zij zoeken ernaar te voldoen aan culturele verwachtingen en competent vaderschap. Zij verlangen ernaar goede vaders te zijn. Reich analyseert de volgende factoren die bij de vaders een rol spelen om de onbedoelde zwangerschap af te breken of te behouden:

- *Zichzelf reproduceren*

Het optreden van een onbedoelde zwangerschap heeft zijn eigen betekenis voor mannen. Enkele mannen noemen het vermogen om een vrouw zwanger te maken een teken van mannelijkheid.

- *Romantische opvatting over vaderschap*

Een tweede manier waarop de mannen het besluitvormingsproces over het uitdragen van een zwangerschap beschrijven, weerspiegelt het geloof dat kinderen iemands leven meer betekenis zouden geven of iemands beste kwaliteiten naar boven zouden brengen. Het oordeel van de mannen over hun eigen geschiktheid voor het vaderschap hangt nauw samen met hun eigen romantische voorstelling van het vaderschap. Een belangrijk aspect van hun

¹⁸ Van Ditzhuijzen, *Dit is mijn verhaal*, 44.

¹⁹ J.A. Reich, 'Not Ready to Fill His Father's Shoes. A Masculinist Discourse of Abortion', *Men and Masculinities* 11/1 (2008) 3-21, doi:10.1177/1097184X06291914.

opvattingen over vaderschap is de vraag of ze in staat zijn om direct betrokken te zijn bij de activiteiten die ze zich voorstellen te doen met hun kinderen (bijvoorbeeld: sporten). Deelnemers beschrijven vaak dat ze de reproductieve geschiedenis van hun eigen vaders in overweging nemen bij het nemen van hun beslissingen. In deze verhalen reflecteren de mannen zowel op hun eigen capaciteiten om in staat te kunnen zijn om te doen wat ze hun vaders ook hebben zien doen. Maar ze stelden ook dat ze vaak de fouten van hun eigen vaders willen vermijden. Daaronder vallen dan het vroeg krijgen van kinderen en het hebben van minder ideale relaties. Door te wijzen op de manieren waarop hun eigen vaders faalden, construeren de mannen ook hun geïdealiseerde ideeën over het soort vaders dat zij van plan zijn te zijn.

- *Rol van kostwinner*

De meerderheid van de geïnterviewde mannen reflecteert op hun mogelijkheden om een kind of gezin financieel te ondersteunen. Zij baseren zich daarbij sterk op culturele verwachtingen van competente mannelijkheid als zouden mannen goede kostwinners moeten zijn.

- *Verlangen naar een gezin met een mannelijk hoofd.*

Mannen reflecteren vanuit hun verlangen naar een traditioneel gezin op de situatie van de onbedoelde zwangerschap. Als zij menen dat de onbedoeld zwangere vrouw niet de perfecte vrouw is om dit plaatje te realiseren, maakt haar dat minder ideaal om zijn kind te baren en zijn ze eerder geneigd te beslissen tot een abortus. De gedachte dat de vrouw die zwanger is geworden niet 'de perfecte persoon' zou zijn, loopt sowieso als een rode draad door veel van de verhalen van de betrokken vaders.

Waarom stellen mannen hun vrouwen voor om te kiezen voor abortus? Uit Amerikaans onderzoek uit 2021 komen de volgende twaalf redenen naar voren.²⁰

20 *Lifeway Research: Care Net Study of Men whose Partner has had an Abortion*, 11.